

กฎหมายป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพของสัตว์ : มุมมองเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมาย Cruelty Prevention and Welfare of Animal Act: Perspective on Law Enforcement

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงพร อานันทศิริเกียรติ¹

บทนำ

หากจะกล่าวไปแล้ว สัตว์เป็นสิ่งที่มีความมีชีวิตจิตใจ มีลักษณะใกล้เคียงกับมนุษย์ เพียงแต่การแสดงออกหรือการสื่อสาร อาจจะไม่สามารถรับรู้และเข้าใจได้ทั้งหมด แต่สัตว์ก็เป็นเพื่อนร่วมโลกของมนุษย์ มีความเกี่ยวพันกับมนุษย์เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยงตามธรรมชาติหรือที่มนุษย์นำมาเลี้ยงดูจนกลายเป็นสัตว์เลี้ยงที่อยู่ตามบ้าน นอกจากนี้มนุษย์ยังได้อาศัย แอบอิงเอาประโยชน์จากสัตว์หลายประการ ทั้งการใช้เป็นอาหาร ใช้งาน ใช้เพื่อความบันเทิง ตลอดจนการทดลองต่าง ๆ แต่การปฏิบัติต่อสัตว์ในหลายกรณีก็เป็นการกระทำที่เป็นทารุณกรรม เป็นไปเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์จนเกินความพอดี ไม่สมเหตุสมผลทั้ง ๆ ที่มนุษย์ได้ชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ มีความคิดวิไลซ์กว่าสิ่งมีชีวิตอื่น การกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์จึงเป็นการแสดงออกถึงความโหดร้ายทางจิตใจและความเสื่อมทางสังคม ต่อมาจึงได้มีการเริ่มตระหนักเกี่ยวกับสิทธิของสัตว์ การปฏิบัติต่อสัตว์ด้วยความมีมนุษยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตร่วมโลก ดังเช่นในประเทศอังกฤษที่มีการออกกฎหมายป้องกันการคุ้มครองสัตว์ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 มีการออกกฎหมาย Act to Prevent the Cruel And Improper Treatment of Cattle of 1822 และพัฒนาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน คือ Animal Welfare Act 2006 ซึ่งมีการเน้นหนักทั้งในด้านของการปฏิบัติต่อสัตว์ การจัดสวัสดิภาพของสัตว์ให้เหมาะสม ส่วนทางด้านของประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา และประเทศอื่น ๆ รวมทั้งภาคพื้นยุโรปก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องมากมาย การให้ความสนใจรับรู้และคุ้มครองสิทธิของสัตว์จึงเป็นกระแสโลกที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้น ดังที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยก็มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสัตว์ไว้ แต่อยู่ในส่วนของความผิดลหุโทษ² ซึ่งก็เป็นการบัญญัติไว้ในฐานะเป็นความผิดหนึ่งทางอาญา แต่ในส่วนของการจัดเกี่ยวกับสวัสดิภาพสัตว์นั้นยังไม่มีความชัดเจน จนกระทั่งต่อมาได้มีการออกพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557³ เป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยได้ตระหนักเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของสัตว์และมุ่งหมายที่จะจัดการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมหรือไม่เหมาะสมต่อสัตว์รวมทั้งการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้ดีขึ้น ดังที่ปรากฏตามเจตนารมณ์ของกฎหมายตามหมายเหตุท้ายกฎหมาย ความว่า *เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากสัตว์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกและเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อม จึงควรได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกกระทำการทารุณกรรม และเจ้าของสัตว์ซึ่งนำสัตว์มาเลี้ยงจะต้องจัดสวัสดิภาพให้เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างการเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง ดังนั้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้สัตว์ได้รับการคุ้มครองตามธรรมชาติของสัตว์อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้*

¹ คณบดีคณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

² มาตรา 381 ผู้ใดกระทำการทารุณต่อสัตว์ หรือฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนามอันไม่จำเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 382 ผู้ใดใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงาน อันไม่สมควร เพราะเหตุที่สัตว์นั้นป่วยเจ็บ ขราหรืออ่อนอายุ ต้อง ระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

³ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 87 ก 26 ธันวาคม 2557

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าเราจะมีกฎหมายที่ทันสมัยหรือชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่กฎหมายก็จะไม่เกิดผลเท่าที่ควรในทางปฏิบัติหากการบังคับใช้ไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงใคร่ขอกล่าวถึงมุมมองหรือข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับปัญหาในการบังคับใช้ต่อไป โดยจะกล่าวถึงภาพรวมในส่วนที่สำคัญและส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายตามลำดับ ดังนี้

1. เกี่ยวกับสภาพการณ์ในการออกกฎหมาย

เกี่ยวกับสภาพการณ์ในการออกกฎหมายฉบับนี้ กล่าวได้ว่ามีลักษณะของความขัดแย้งระหว่างฝ่ายที่เห็นแตกต่างกัน ในขณะที่ฝ่ายที่ต้องการให้มีการออกกฎหมายก็ต้องการกฎหมายที่มีการบัญญัติถึงรายละเอียดที่ชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นการกระทำทารุณกรรมสัตว์ การออกกฎหมายจึงไม่ใช่เป็นการก่อรูปของกฎหมาย ที่มีเวลาในการแสดงความคิดเห็น ศึกษาข้อมูล รับฟังความคิดเห็นจนเกิดการสุกสมานนำไปสู่การออกกฎหมายที่จะเป็นที่ยินยอมพร้อมรับกันได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น เมื่อออกมาเป็นกฎหมายจึงอาจจะไม่เป็นที่ยอมรับหรือเข้าใจเท่าที่ควร อาจมีปัญหาในการหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาช่องโหว่ของกฎหมาย เกิดเป็นปัญหาในการใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ เพราะรายละเอียดตามกฎหมายนั้นเป็นเรื่องทางปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่

2. เกี่ยวกับสภาพการณ์รับรู้ในหมู่ประชาชน

กฎหมายฉบับนี้นั้น เป็นที่กล่าวได้ว่ามีผลกระทบต่อประชาชนในแง่ของการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่างๆ ในการปฏิบัติต่อสัตว์ แต่ในแง่ของการรับรู้ของสมาชิกในสังคมเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้นั้นอาจจะไม่รับรู้ได้ในวงกว้างหรือไม่อาจเข้าใจได้ถ่องแท้ จึงเกิดกรณีการล้อเลียนในทำนองที่ว่า ทำร้ายคน โทษเบากว่าทำร้ายสัตว์ เมื่อการรับรู้มีน้อย ความเข้าใจและรู้สึกเกี่ยวกับกฎหมายก็เป็นเรื่องที่เป็นปัญหาและนำไปสู่การปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเหมาะสม เพราะไม่รู้หรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง ไม่ต่างอะไรกับกฎหมายจรรยาบรรณสวมหมวกกันน็อคที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจะมีมุมมองเกี่ยวกับการเกรงกลัวการถูกปรับจับกุม มากกว่าที่จะเข้าใจว่ากฎหมายมุ่งประสงค์ในการคุ้มครองให้ตนเองเกิดความปลอดภัยในการขับขี่ เมื่อไม่เข้าใจกฎหมายดีพอก็ไม่เกิดการตระหนักในการปฏิบัติตามกฎหมายหรือกระทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องของสัตว์ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมในการปฏิบัติต่อสัตว์ซึ่งอาจจะกลายเป็นมาตรฐานใหม่ แนวใหม่ที่ตนไม่รู้หรือรับสภาพดังกล่าวไม่ได้ ดังจะเห็นได้จากข่าวกรณีสาวประเภทสองโยนสุนัขพันธุ์ชิววา จากกระเป๋ยงอาร์ทเมนต์ ชั้น 5 เพียงเพราะเกิดความโมโหที่สุนัขที่เพื่อนนำมาขอพักอาศัยอยู่ด้วยทำให้ห้องสกปรก

3. เกี่ยวกับลักษณะของกฎหมาย

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 มีทั้งหมด 36 มาตรา โดยแบ่งออกเป็นหมวดทั้งหมด 8 หมวด และมีบทเฉพาะกาล ลักษณะรายละเอียดของกฎหมายเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญและให้อำนาจเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐในการดำเนินการต่าง ๆ ในรายละเอียดให้เป็นไปตามกฎหมาย มีการกำหนดรายละเอียดหลักเกณฑ์ปลีกย่อยต่าง ๆ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายจะได้ผลมาน้อยเพียงใด จึงขึ้นอยู่กับฝ่ายรัฐหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองเป็นหลัก ทั้งในแง่ของการออกกฎหมายรายละเอียดต่าง ๆ จนกระทั่งการเอาใจใส่สอดส่องดูแลให้เป็นไปตามกฎหมายซึ่งในทางปฏิบัตินั้นก็เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่าการบริหารจัดการในภาครัฐนั้น มีข้อจำกัดมากมายหลายประการ กรณีต่าง ๆ ดังกล่าวจึงย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย การดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมาย

4. เกี่ยวกับความร่วมมือของภาคเอกชน

การบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้มีการออกแบบกฎหมายหรือจัดวางกลไกที่เน้นหนักต้องมีการอาศัยความร่วมมือจากภาคเอกชนเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการมีบทบัญญัติเกี่ยวกับองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์⁴ ซึ่งจะมีบทบาทด้านการปฏิบัติงานเป็นเครือข่ายร่วมกับทางราชการ การประชาสัมพันธ์ การแก้ไขปัญหาการทารุณกรรมสัตว์

นอกจากนี้ยังมีกรณีเกี่ยวกับการให้เอกชนจัดตั้งสถาน
สงเคราะห์สัตว์⁴ โดยจะได้รับการสนับสนุนต่าง ๆ จาก
ภาครัฐ ดังนั้น บทบาทภาคเอกชนจึงมีความสำคัญต่อการ
บังคับใช้กฎหมายฉบับนี้เป็นอย่างมาก ความสำคัญจึง
ขึ้นอยู่กับ การสอดประสานแสวงหาความร่วมมือหรือ
เชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
ในทางปฏิบัติต่อไป

5. ทิศทางที่ควรจะเป็น

จากประเด็นภาพรวมอย่างกว้าง ๆ ที่นำเสนอมา
ดังกล่าวแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า การบังคับใช้กฎหมาย
พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัด
สวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 อาจจะเป็นปัญหาอยู่บ้าง
ในทางปฏิบัติ หากมีการดำเนินการที่เหมาะสมหรือ
ตระหนักในข้อจำกัดต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นก็อาจจะทำให้
สามารถแก้ไขปัญหาหรือดำเนินการต่าง ๆ ได้ในทางที่
น่าจะได้ผลดีและบรรเทาปัญหาหลงไปได้บ้าง จึงใคร่ขอ
เสนอเป็นข้อพิจารณาหรือแนวทางข้อสังเกตในประเด็นที่
เกี่ยวข้องพอสังเขป ดังนี้

1. ควรมีการจัดวางระบบและแนวทางในการสร้าง
ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ
กฎหมาย เจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยอาจจะเริ่มตั้งแต่
สถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยมุ่งให้เข้าใจ
อย่างลึกซึ้งและตระหนักรู้เกี่ยวกับสิทธิของสัตว์ การคุ้มครอง
สัตว์ การดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสัตว์ เข้าใจกฎหมายว่า
เป็นอย่างไร มีความจำเป็นอย่างไร เกี่ยวพันกับภาพพจน์
ปัญหาส่วนรวมของประเทศชาติอย่างไร ทิศทางกระแสโลก
เป็นอย่างไร ซึ่งการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ต้องทำอย่าง
ต่อเนื่องและอาศัยกลไกสื่อต่าง ๆ ที่เข้าถึงได้ในวงกว้าง มี
การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ปล่อยให้เงียบหาย

2. ควรเน้นการป้องกันปัญหาเป็นหลัก เพราะ
จะเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่ยั่งยืนและเกิดผลที่ดี
เนื่องจากเราไม่ต้องการเพียงทำให้บุคคลเกรงกลัว
กฎหมาย แต่ต้องการให้คนเคารพกฎหมาย นับถือ
กฎหมาย (respect the law) ยอมรับว่ากฎหมายเป็น
ส่วนหนึ่งของสังคม เป็นเครื่องมือทำให้สังคมเกิดความ
สงบสุขเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ดังนั้นจึงต้องมีการเอาใจ
ใส่ป้องกันปัญหาการละเมิดต่อกฎหมาย เช่น การจัด
ระเบียบเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์ การปฏิบัติต่อสัตว์ การขอ
ความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐหรือภาคเอกชน
ที่ร่วมมือกัน การมีนโยบายจำกัด หรือ no pet policy
ในบางกรณี บางพื้นที่หรือตามประเภทของสัตว์ การมี
ช่องทางต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและสามารถ
เข้าถึงได้โดยง่าย ทำให้ไม่ต้องแอบอ้างสัตว์จรา เจ็บป่วย
หรือปล่อยทิ้งเพราะมีจำนวนมาก ไม่สามารถจะเลี้ยงดูได้
สิ่งเหล่านี้เป็นรายละเอียดในส่วนของภาคปฏิบัติที่
จำเป็นต้องกระทำ จะรอให้ตัวบทกฎหมายเป็นเครื่องมือ
แก้ไขปัญหาทั้งหมดนั้นย่อมเป็นไปได้ การดำเนินการ
กรณีต่าง ๆ ก็อาจศึกษาเทียบเคียงกับกรณีของต่างประเทศ
ซึ่งมีพัฒนาการเกี่ยวกับเรื่องนี้มาเป็นระยะเวลายาวนาน

3. การเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน
การเสริมสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนนั้น เป็นเรื่องที่มี
ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะพระราชบัญญัติป้องกันการ
ทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557
มีการออกแบบหรือกำหนดแนวทางให้มีการส่งเสริมให้
ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านของการจัดสวัสดิภาพ
สัตว์และการสงเคราะห์สัตว์ ฝ่ายรัฐจึงต้องสนับสนุน
ผลักดันให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือที่กว้างขวางและ

⁴ มาตรา 11 คณะบุคคลหรือนิติบุคคลใดมีวัตถุประสงค์หรือดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมหรือการจัดสวัสดิภาพสัตว์
และไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือแสวงหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรจัดสวัสดิภาพสัตว์ต่อนายทะเบียน
หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียน ให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

⁵ มาตรา 14 เพื่อสนับสนุนการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้ผู้ซึ่งจัดตั้งสถานสงเคราะห์สัตว์ที่ดำเนินกิจกรรมในลักษณะที่ไม่มี
วัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือไม่แสวงหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนเป็นสถานสงเคราะห์สัตว์ต่อนายทะเบียนหลักเกณฑ์
วิธีการ และเงื่อนไขในการขอขึ้นทะเบียน ให้เป็นไปตามที่อธิบดีประกาศกำหนด

เกิดผลในทางปฏิบัติเคียงคู่กันไปโดยมีการปฏิบัติงานในเชิงรุกมากขึ้น

4. เกี่ยวกับการลงโทษ เกี่ยวกับการลงโทษนั้น ลำพังเพียงโทษจำคุกและปรับอาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดความหลาบจำและรับรู้ถึงความจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิของสัตว์ การคุ้มครองสัตว์ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่เหมาะสม ดังนั้นในการฟ้องร้องคดีควรพยายามเสนอมาตรการทางเลือกต่าง ๆ ที่จะทำให้อาสาสมัครใช้ดุลพินิจการลงโทษที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น เช่น การขอให้มีการใช้วิธีคุมประพฤติ การให้บำเพ็ญประโยชน์ ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสัตว์ช่วยเหลือสัตว์ การรับการฝึกอบรมเพื่อปรับทัศนคติ การติดตามผลหลังการพ้นโทษ การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัย ห้ามประกอบอาชีพหรือทำงานที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ เป็นต้น

5. การบังคับใช้กฎหมายนั้น การบังคับใช้กฎหมาย เป็นเรื่องของการบริหารจัดการ และต้องเป็นการบริหารจัดการแบบครบวงจร กล่าวคือ การนำเสนอสร้างความรับรู้ในกฎหมาย การดูแลให้มีการปฏิบัติตามกฎหมาย ตลอดจนการประเมินผลหรือทบทวนเกี่ยวกับกฎหมาย ซึ่งในประการหลังสุดเป็นเรื่องที่มีความสำคัญแต่เป็นสิ่งที่ไม่ค่อยได้ดำเนินการ การประเมินผลหรือทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาจะทำให้ทราบถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้กฎหมาย เพราะสภาพแวดล้อมต่าง ๆ นั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว บางครั้งกฎหมายก็อาจเป็นอุปสรรคสำคัญในการบังคับใช้ เพราะเกิดความไม่เหมาะสมหรือมีช่องว่างช่องโหว่ให้บิดเบือนเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ไม่เหมาะสม จำเป็นต้องมีการทบทวนแก้ไข ปัญหา หากจะต้องมีการแก้ไขกฎหมายใหม่ก็จำเป็นต้องกระทำ และจะทำให้การแก้ไขกฎหมายมีความเหมาะสมอย่างยิ่งเพราะอยู่บนพื้นฐานข้อมูลที่มีการตรวจสอบประเมินผลในทางปฏิบัติมาโดยตลอด ดังนั้นหากหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลเกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการดังกล่าวก็จะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

กฎหมายนั้นมีการบัญญัติออกมาเพื่อวางหลักเกณฑ์หรือแนวทางรองรับปัญหาต่าง ๆ ที่พบเห็นหรือเท่าที่คาดการณ์ได้ในอนาคตในขณะที่มีการบัญญัติกฎหมาย ซึ่งการออกพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ก็เช่นเดียวกันนับว่าเป็นกฎหมายที่มีความทันสมัยและแสดงออกถึงความก้าวหน้าของประเทศไทยเกี่ยวกับสิทธิของสัตว์ การคุ้มครองสัตว์ มีกฎหมายที่เหมาะสมเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเป็นไปตามทิศทางของกระแสโลก การบังคับใช้กฎหมายในทางปฏิบัติจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกฎหมาย ทำให้สามารถแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมต่อสัตว์ได้อย่างยั่งยืน การจัดสวัสดิภาพสัตว์และการสงเคราะห์สัตว์เป็นไปอย่างเหมาะสมและสังคมในภาพรวมเกิดความเรียบร้อยและสงบสุขทั่วกัน

บรรณานุกรม

1. ณรงค์ ใจหาญ. (2560). "สิทธิและความรับผิดชอบของสัตว์ตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ" สืบค้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2560 จาก <https://www.siamrath.co.th/httpbl/withelist>
2. ฉันทวัฒน์ โรจนวรรณ. (2551). "มาตรการทางกฎหมายในการป้องกัน การทารุณกรรมสัตว์." วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2551.
3. พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.
4. พ.ร.บ. คุ้มครองสัตว์" เพื่อสัตว์เพื่อคนเพื่อใคร. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 จาก www.khunprajuab.com/2015/08/15/ ย้อนรอย พ.ร.บ. ทารุณกรรมสัตว์สืบค้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2560, จาก <http://www.nationtv.tv/main/special/>
5. ศุทธิณี อยู่สวัสดิ์. (2558). "ปัญหาการตีความกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์" ศึกษา

เปรียบเทียบกฎหมายไทยและอังกฤษ”.

วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 8
ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน 2558) หน้า 7-23.

6. **Animal Protection Laws of the United States of America and Canada.** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 จาก aldf.org/...animals/animal-protection-laws-of-the-united-states-of-america
7. **Animal Welfare Act 2006 Thailand passes new animal rights legislation.** สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 จาก www.aacoth.com/2015/.../thailand-passes-new-animal-rights-legislation.